

1.10 Vraagstukken bij hoofdstuk 1

Thema's

- Het berekenen van g_m
  - voor bip. ($\frac{dI_C}{dU_{BE}} = \frac{qI}{kT}C$)
  - voor MOS ($\frac{dI_D}{dU_{GS}} \simeq \sqrt{2\beta I_D}$)
- Het berekenen van R_{ON} .
  - voor MOS ($\simeq \frac{1}{\beta(U_{GS}-U_t)}$)
  - voor JFETs (vgl. 1.29)
- Het Early effect $r_o = \frac{U_A}{I_C}$
 ΔU_{CB} veroorzaakt dat $\frac{\Delta I_C}{I_C} = \frac{\Delta U_{CB}}{U_A}$.
- Darlington's (reductie invloed I_B).

Het berekenen van R_{ON}

Opgave 1.1(a)

Een signaalstroombron i_s van enkele microampère wordt met behulp van een n-kanaal MOS "omschakelaar" al dan niet met een stroom-spanningsomzetter verbonden Fig. V1.1. De opamp mag als ideaal worden beschouwd.

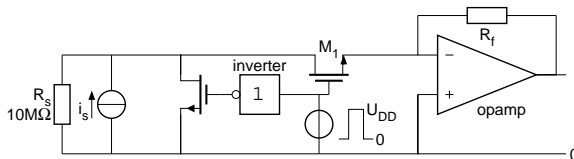

Figure 1.41: *Fig. V1.1 Een stroom-spanningsomzetter met ingangsschakelaar.*

Van de MOSFETs zijn de volgende SPICE parameters bekend:
 $KP = \beta L/W = 50 \times 10^{-6} A/V^2$, $W/L = 20$, de drempelspanning $V_{TO}(= U_t) = 1$ V.

De AAN weerstand R_{ON} van M_1 moet kleiner zijn dan 1 kΩ. Hoe groot moet de schakelspanning U_{DD} minimaal bedragen.

kies het goede antwoord

Er moet gelden dat $U_{DD} > =$

1	2	3	4	5	7	V
A	B	C	D	E	F	

Opgave 1.2(a)

Een spanningsbron U_s van enkele mV wordt via een JFET schakelaar op een versterker aangesloten (Fig. V1.2). De FET wordt bestuurd via de stuurspanning U_g . De opamp mag als ideaal worden verondersteld.

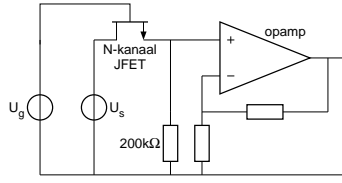

Figure 1.42: Fig. V1.2 Een spanningsversterker metingangsschakelaar.

De schakelaar bestaat uit een JFET waarvan voor het lineaire gebied geldt dat:

$$I_D = \frac{I_{DSS}}{U_t^2} (2U_{DS}(U_{GS} - U_t) - U_{DS}^2) \text{ voor}$$

$$U_{DS} < U_{GS} - U_t$$

Verder is gegeven dat

$$U_t = -6 \text{ V en } I_{DSS} = 6 \text{ mA}$$

Er is gewenst dat voor de AAN weerstand R_{on} van de JFET geldt dat $R_{on} \leq 600 \Omega$.

Hoe groot moet U_g minimaal zijn om dit te bereiken.

kies het goede antwoord

Er moet gelden dat $U_g >$

-5 V	-3 V	-1 V	0 V	2 V	5 V
A	B	C	D	E	F

Klein-signaalparameters**Opgave 1.3(a)**

We willen om bepaalde redenen een vergelijking maken tussen de eigenschappen van MOSFETs en bipolaire transistoren en doen dit aan de hand van het circuit van Fig. V1.3. De invloed van het Early effect en drain-source spanning mag hierbij verwaarloosd worden.

Hoeveel verandert de spanning U_{BIP} over de bipolaire transistor indien I_{BIAS} met 1% toeneemt. Voor de stroomversterkingsfactor van de bipolaire transistor geldt dat $\beta_F > 100$. Verder geldt dat $kT/q = 26 \text{ mV}$.

kies het goede antwoord

$\Delta U_{BIP} =$

0,26	0,72	1,1	2,4	8,9	26	mV
A	B	C	D	E	F	

Opgave 1.3(b)

Hoeveel verandert de spanning U_{FET} over de MOSFET indien I_{BIAS} met 1% toeneemt. Voor de drainstroom van de MOSFET geldt de bekende vergelijking voor het verzadigingsgebied voor het geval dat $U_{GS} > U_t$:

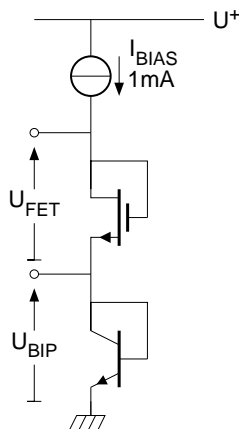

Figure 1.43: Fig. V1.3 Een schakeling met een MOSFET en een bipolaire transistor.

$$I_D = \frac{\beta}{2}(U_{GS} - U_t)^2, \text{ voor } U_{GS} > U_t$$

waarin U_t de drempelspanning is. Gegeven is dat $W/L = 10$ en $KP = 40 \times 10^{-6}$ A/V² en $\beta \Delta KP \frac{W}{L}$.

kies het goede antwoord:

$\Delta U_{FET} =$

0,26	1	3	6	11	26	mV
A	B	C	D	E	F	

Afsnijffrequenties

Opgave 1.4(a)

Van een bipolaire npn-transistor zijn de volgende gegevens bekend: base-transit time $\tau_F = 300 \times 10^{-12}$ s, emitter-junctiecapaciteit $C_{je} = 0,5$ pF, collector-junctiecapaciteit $C_{jc}(= C_{\mu}) = 1$ pF, $\beta_F = 100$. De temperatuur is zodanig dat $kT/q = 26$ mV.

Hoeveel bedraagt de afsnijffrequentie f_T bij een collectorstroom I_C van 0,1 mA.

kies het goede antwoord

$f_T =$

20	75	110	230	690	1100	MHz
A	B	C	D	E	F	

Combinatietransistoren

Opgave 1.5(a)³

De verschilversterker van Fig. V1.4 is opgebouwd met Darlingtonschakelingen als ingangstransistoren. De klein-sigitaal stroomversterkingsfactor β_F van de transistoren is gelijk aan de groot-sigitaal stroomversterkingsfactor B_F . Er geldt dat

$$\beta_F = B_F \simeq 100.$$

Voor alle transistoren geldt dat $kT/q = 26$ mV. Het Early-effect mag in deze opgave verwaarloosd worden.

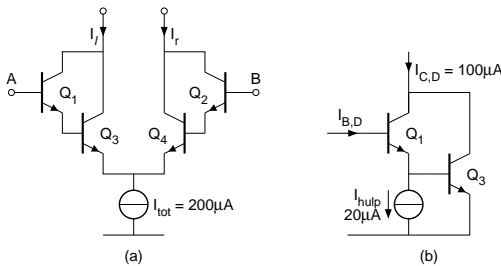

Figure 1.44: Fig. V1.4 Darlingtonschakelingen.

De onderlinge ongelijkheid in de stroomversterkingsfactoren kan maximaal 10% bedragen. Bereken hoeveel deze ongelijkheid kan bijdragen in de offsetspanning.

Opmerking:

De offsetspanning is het spanningsverschil aan de twee ingangsklemmen A en B waarvoor geldt dat $I_\ell = I_r$.

kies het goede antwoord

De bijdrage tot de offsetspanning is maximaal

0,5	1	2,5	5	10	25	mV
A	B	C	D	E	F	

Opgave 1.5(b)

Om de offsetspanning te verminderen worden Q_1 en Q_2 ingesteld met onafhankelijke stroombronnen $I_{hulp} = 20 \mu\text{A}$. In fig. V1.5 is één van de hierdoor verkregen combinaties weergegeven. Hoe groot is de klein-sigitaal stroomversterkingsfactor $\beta_D = \partial I_{C,D} / \partial I_{B,D}$ van de combinatie van fig. V1.5, indien gegeven is dat $I_{C,D} = 100 \mu\text{A}$.

kies het goede antwoord

$\beta_D =$	30	50	1000	3300	5000	10^4
	A	B	C	D	E	F

Opgave 1.5(c)

De stroombron I_{hulp} wordt vervangen door een weerstand van 21 k Ω (fig. V1.5). De basis-emitterspanning van Q_3 bij de gegeven instelling met $I_{C,D} = 130 \mu\text{A}$

³Bij opgave 1.5(a) wordt tevens gebruik gemaakt van de leerstof uit de hoofdstukken 4 en 6

bedraagt 630 mV. Bereken nu nogmaals de klein-sigitaal stroomversterking β_D , indien $\frac{kT}{q} = 26$ mV.

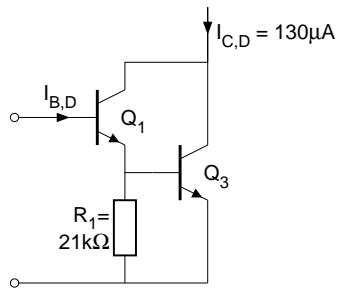

Figure 1.45: Fig. V1.5 Een Darlingtonschakeling met instelweerstand.

kies het goede antwoord

$\beta_D =$

25	40	900	2900	4500	10^4
A	B	C	D	E	F

8.4 Vraagstukken bij hoofdstuk 8

Thema's

Relaxatie-oscillatoren

- Beïnvloeding van amplitude en frequentie met de
  - drempelniveau's
  - de op- en ontladstromen
  - ladingsoverdracht

Harmonische oscillatoren

- Amplitude- en frequentieregeling in
  - 2-integratoroscillatoren
  - Wienbrug-oscillatoren
  - Colpitt-oscillatoren
- Het kristal als resonator.
- Het benodigde type versterker voor een bepaald filter.

Relaxatie-oscillatoren

Vraag 8.1(a)

Gegeven is een relaxatieoscillator volgens het schema van Fig. V8.1.

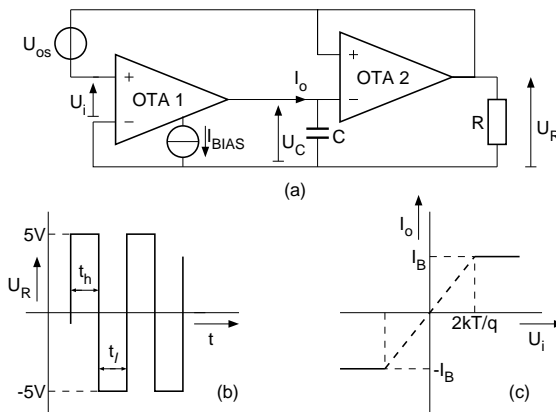

Figure 8.23: Fig. V8.1 Een eenvoudige relaxatie-oscillator.

De twee OTA's hebben een overdrachtsfunctie welke in asymptotische benadering en voor het geval dat de offsetspanning $U_{OS} = 0$ is weergegeven in Fig. V8.1(c). De uitgangsspanning is blokvormig, waarbij t_h en t_l de tijdsintervallen zijn waarin dit signaal respectievelijk hoog en laag is (Fig. V8.1(b)).

De offsetspanning van OTA 1 bedraagt 10 mV en kan gemodelleerd worden als een externe spanningsbron U_{OS} (Fig. V8.1(a)).

Ga na wat de invloed van deze offsetspanning is op U_C en U_R .

kies het goede antwoord

Als gevolg van U_{OS}

- A Verandert de frequentie met een factor $1 + U_{OS}/(I_B R)$
- B Verandert de frequentie met een factor $1 + U_{OS}/(2kT/q)$
- C Verandert de verhouding t_h/t_l met een factor $1 + U_{OS}/(I_B R)$
- D Verandert de verhouding t_h/t_l met een factor $1 + U_{OS}/(2kT/q)$
- E Verandert de amplitude van U_R met een factor $1 + U_{OS}/(I_B R)$
- F Treedt er geen verandering op in U_C en U_R

Vraag 8.1(b)

De offsetspanning is nihil. De uitgangsstroom I_o van OTA1 is echter evenredig met een regelbare instelstroom $I_{BIAS} = I_B$. Ga na wat de invloed is van het verkleinen van deze instelstroom met een factor 10 op de frequentie dan wel op de verhouding t_h/t_l .

kies het goede antwoord

De frequentie wordt

10 x zo groot	10 x zo klein	$\sqrt{10}$ x zo groot	$\sqrt{10}$ x zo klein
A	B	C	D

De verhouding t_h/t_l wordt

10 x zo groot	10 x zo klein	$\sqrt{10}$ x zo groot	$\sqrt{10}$ x zo klein
E	F	G	H

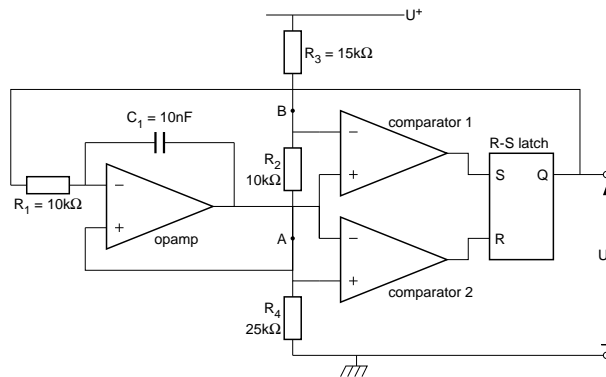
SLECHTS ÉÉN VAN DE MOGELIJKHEDEN A t/m H IS GOED**Opgave 8.2(a)**

Figure 8.24: Fig. V8.2 Een relaxatie-oscillator met twee vaste drempelniveaus.

Er wordt een relaxatieoscillator gebouwd volgens het schema van Fig. V8.2. De gehele schakeling wordt gevoed met een enkele voedingsspanning van U^+ . Alle componenten mogen als ideaal worden beschouwd. De waarheidstabel van de R-S latch is als volgt:

R	S	Q
0	0	houdtoestand
1	0	0
0	1	1
1	1	x (mag niet voorkomen)

Indien $Q = 1$ dan is de uitgangsspanning van de latch = U^+ .

Indien $Q = 0$ dan is de uitgangsspanning van de latch $= 0$ V.

De voedingsspanning U^+ stijgt van 5 V naar 6 V. Wat gebeurt er met de frequentie f_o van de oscillator?

kies het goede antwoord

De frequentie f_o

stijgt met			blijft gelijk	daalt met			%
30	20	10		10	20	30	
A	B	C	D	E	F	G	

Opgave 8.2(b)

Indien $U^+ = 5$ V, hoeveel bedraagt dan de periodeduur $t_o = t_{opl} + t_{ont}$ van de oscillator.

kies het goede antwoord

De periodeduur is gelijk aan

35	45	50	60	70	80	μs
A	B	C	D	E	F	

Opgave 8.3(a)

Gegeven is een relaxatieoscillator volgens het schema van Fig. V8.3(a). De opamp, de comparator en de inverter mogen als ideaal worden beschouwd. De signalen U_1 , U_2 en U_3 hebben de vormen zoals getoond in Fig. V8.3(b).

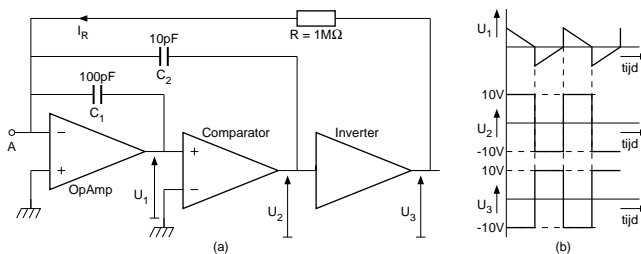

Figure 8.25: Fig. V8.3 Een ladingssprongoscillator.

De schuine hellingen in het signaal U_1 worden veroorzaakt doordat de stroom I_R door de weerstand wordt geïntegreerd door de capaciteit C_1 . De stappen in het signaal U_1 worden veroorzaakt door de plotselinge ladingsverschuiving in C_2 bij het omslaan van de comparator.

Hoe groot is de oscillatorfrequentie f .

kies het goede antwoord

$f =$

0,5	1	2,5	5	10	25	kHz
A	B	C	D	E	F	

Opgave 8.3(b)

De stroom I_R bedraagt $+1\mu A$ of $-1\mu A$. Aan de ingang van de integrator wordt op punt A een gelijkstroom toegevoerd van $0,5\mu A$. Ga na wat het effect daarvan is op het uitgangssignaal U_3 .

kies het goede antwoord

- A De verhouding t_1/t_2 van de "HOOG" en de "LAAG" tijden is nu een factor 3.
- B De frequentie wordt 3 x zo hoog
- C De frequentie wordt 3 x zo laag
- D De frequentie wordt 2 x zo hoog
- E De frequentie wordt 2 x zo laag
- F De invloed van de gelijkstroom is nihil

Twee-integratoroscillatoren

Opgave 8.4(a)

Gegeven is een harmonische oscillator volgens het blokschema van onderstaande figuur (Fig. V8.4). De amplituderegeling is in deze figuur niet aangegeven. De integratoren bestaan uit condensatoren. De twee bipolaire OTA's functioneren als U/I omzetter en hebben een frequentieonafhankelijke overdracht g_1 en g_2 . Indien $C_1 = 1\mu\text{F}$, $C_2 = 100\text{ nF}$, $g_1 = 10\text{ mA/V}$ en $g_2 = 4\text{ mA/V}$ bereken dan de uitgangsfrequentie f_o in Hz ($I_{hulp} = 0$).

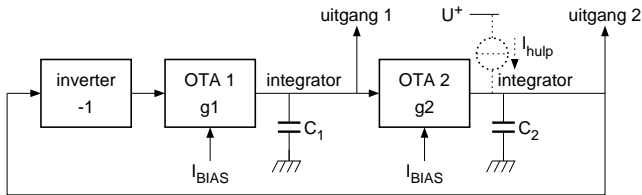

Figure 8.26: Fig. V8.4 Een twee-integratoroscillator.

kies het goede antwoord

$f_o =$	3200	4100	4900	6900	14500	17000	Hz
	A	B	C	D	E	F	

Opgave 8.4(b)

Ten behoeve van de instelling van de OTA2 injecteert men een gelijkstroom $I_{hulp} = 0,1\text{ mA}$ bij de uitgang van OTA2. Ga na wat de invloed daarvan is op de oscillator-frequentie. Er mag aangenomen worden dat de OTA's nog steeds in het lineaire gebied met overdrachtsfactoren g_1 en g_2 werken.

kies het goede antwoord

- A De frequentie wordt verhoogd met een factor $\frac{qI_{hulp}}{kTg_2}$.
- B De frequentie wordt verhoogd met een factor $\frac{qI_{hulp}}{kT\sqrt{g_1g_2}}$.
- C De frequentie verandert niet: de gelijkstroom I_{hulp} verdwijnt in de uitgang van OTA2.
- D Op het sinusvormige uitgangssignaal is nu een driehoekvormig signaal gesuperponeerd met een frequentie $\frac{qI_{hulp}}{4kTC}$.
- E Op het sinusvormige uitgangssignaal is een driehoekvormig signaal gesuperponeerd met een frequentie $\frac{I_{hulp}}{4CU^+}$, waarin U^+ de voedingsspanning is.

Resonatoroscillatoren

Opgave 8.5(a)

In een oscillator met een hoekfrequentie ω_o wordt een LC parallelkring als resonator toegepast (Fig. V8.5). De verliezen van deze resonator zijn gepresenteerd met de conductantie G .

De transconductantie g_m van het versterkerelement wordt onder invloed van een niet getekend- regelcircuit zodanig geregeld, dat de amplitude van het gegenereerde signaal U_i bij goede benadering sinusvormig en stabiel is. De versterker mag als traagheidsloos worden beschouwd.

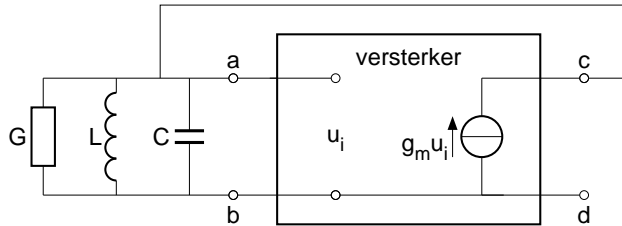

Figure 8.27: Fig. V8.5 Een LC-oscillator.

Tijdens het opstarten van de oscillator "groeit" de amplitude van het oscillator-sigitaal aan tot een stationaire waarde. Ga na aan welke eis de transconductantie g_m tijdens het aangroeien moet voldoen om de oscillator goed te laten functioneren.

kies het goede antwoord

Er moet gelden dat g_m

$> \frac{G}{LC}$	$> G$	$> \frac{G}{\omega_o C}$	$> \omega_o LG$	$> \frac{G^2}{\omega_o C}$	$G^2 \omega_o L$
A	B	C	D	E	F

Opgave 8.5(b)

In de onderstaande figuur (Fig. V8.6) zijn een zestal versterkerconfiguraties aangegeven; de instelcircuits zijn hierbij niet getekend. Welke daarvan is het meest geschikt voor het oscillatorcircuit van Fig. V8.5. Controleer hierbij ook op de al dan niet benodigde inversie. De letters bij de aansluitklemmen corresponderen met die in Fig. V8.5.

Het meest geschikt is de configuratie

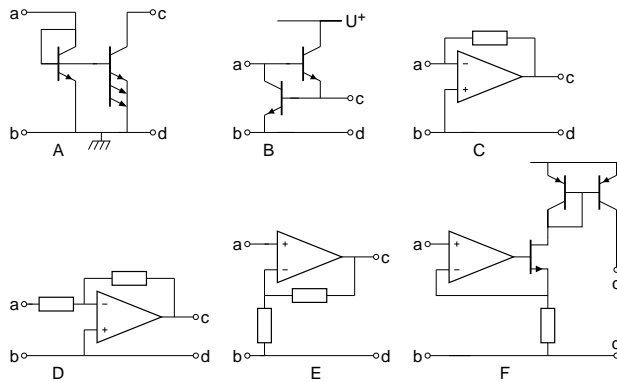

Figure 8.28: Fig. V8.6 Versterkerconfiguraties.

Opgave 8.6(a)

Gegeven is de Colpitt oscillator volgens het schema van Fig. V8.7(a).

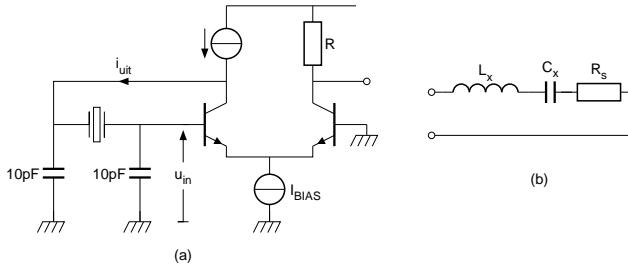

Figure 8.29: Fig. V8.7 Een Colpitt-oscillator.

Het amplitude-begrenzende circuit is niet aangegeven. Aangenomen mag worden dat de transistoren in het lineaire gebied zijn ingesteld. Het kristal mag in deze opgave beschouwd worden als een seriekring volgens het model van Fig. V8.7(b), waarbij gegeven is dat $R_s = 32\Omega$ en $f_x = 1/(2\pi\sqrt{L_x C_x}) = 10$ MHz. De kwaliteitsfactor van het kristal is $Q = 10^6$. De invloeden van het Early effect, de basisstromen en de parasitaire capaciteiten van de transistoren mogen in deze opgave verwaarloosd worden.

Bereken de parameter L_x van het kristal.

kies het goede antwoord

$L_x =$

0,5	6	10	16	32	40	H
A	B	C	D	E	F	

Opgave 8.6(b)

Voor een kristal met dezelfde resonantiefrequentie f_x maar een andere kwaliteitsfactor wordt berekend dat $C_x = 20 \cdot 10^{-15} F$. De oscillatorfrequentie wijkt enigszins af van f_x . Bereken de grootte en het teken van deze afwijking.

kies het goede antwoord

De oscillatorfrequentie is

0,05	0,2	0,6	1	% hoger dan f_x
A	B	C	D	

RC-Oscillatoren

Opgave 8.7(a)

Gegeven is een Wienbrug oscillator volgens het schema van Fig. V8.8. De instelcircuiten zijn in dit schema niet aangegeven.

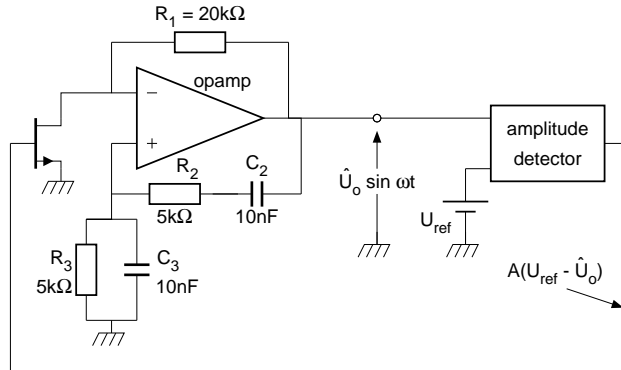

Figure 8.30: Fig. V8.8 Een Wienbrug-oscillator.

De amplitudedetector meet de amplitude $\hat{U}_0$ van de uitgangsspanning; vergelijkt deze met een referentiespanning U_{ref} en levert de d.c. gate-sourcespanning voor de JFET. De JFET werkt als regelbare weerstand met een zodanige differentiaalweerstand dat $\hat{U}_0 = U_{ref}$.

Hoe groot is de oscillatorfrequentie $f_0 (= \frac{\omega_0}{2\pi})$

kies het goede antwoord

De frequentie $f_o =$

$\frac{10^4}{8\pi}$	$\frac{10^4}{\pi}$	10^4	$2\pi \cdot 10^4$	$8\pi \cdot 10^4$	10^6	Hz
A	B	C	D	E	F	

Opgave 8.7(b)

Hoe groot is de differentiaalweerstand van de FET in de stationaire toestand. De differentiaalweerstand bedraagt:

kies het goede antwoord

1,667	2,5	5	$\frac{10}{2\pi}$	10	20	kΩ
A	B	C	D	E	F	